

desakralizaciji sveta, odstranjevanju svetega in numinoznega; pomagala je razložiti svetovno dogajanje, vendar ga ni uspela osmisliti na način, ki bi utegnil biti enakovreden religiozni osmislitvi. Izguba življenjskega smisla pa nujno vodi v duhovno krizo.

Svež veter nove dobe prinaša upanje, da bo človek s preusmeritvijo svoje pozornosti s krize vrednot na krizo osebnosti uzrl v sebi moči, ki omogočajo uskladitev ne le protislovij znotraj samega sebe, ampak tudi svojega odnosa do sveta. Najvišji cilj osebnostne izpolnitve navdaja z občutkom poslanstva, ki osmišlja človekovo bivanje. Kot najvišji domet tega stremljenja Musek omeinja ljubezen.

Predvsem v tem zadnjem poglavju postaja Muskova strokovna razprava in argumentacija mestoma esejistična, ne toliko strogo znanstveno razumska, ampak bolj intuitivna, občutena. To nikakor ni pomanjkljivost, ampak morda celo tista nujna iskra, ki bo bolj kot na bralčevo intelektualno plat vplivala na njegovo emocionalno doživljanje sveta. In ker je za celovito dojetje potrebno oboje, je ta posebnost skorajda prednost. Podobno deluje tudi razmišljanje o odnosu med cilji, ki si jih zastavimo, in sredstvi, ki nas popeljujejo do njih. "Cilj opravičuje sredstvo", je pogosto naše geslo. Toda nekatera sredstva pomenijo kršenje prav teh ali celo višjih ciljev oziroma vrednot. Tako ljudje z uporabo napačnih sredstev pogosto najbolj drastično kršijo moralna načela, ki jih že tisočletja priznavajo kot temeljna, ugotavlja Musek. Obenem opozarja na dve zagati, v kateri je zabredlo človeštvo: politično nasilje in ekološko katastrofo. Obe izvirata iz človekovih notranjih zablod; človek namreč ni le njuna žrtev, ampak tudi njun ustvarjalec.

Posebnost človeka je, da v nasprotju z vsemi zakoni nekako beži pred lastno srečo. Glavni

razlog za takšno nesmiselno početje naj bi bil v tem, da ne zna identificirati ciljev, ki bi ga na koncu vendarle osrečili. Ti cilji so občečloveške vrednote. Ob tem Musek izpostavi temeljno krščansko moralo, zaobseženo v triadi "vera, upanje, ljubezen". Gre za vprašanje, ki je danes predmet mnogih razprav; med njimi so tudi mnenja, ki temeljnimi krščanskim vrednotam odrekajo mesto v univerzalni etiki. Po Muskovem mnenju pa te tri vrednote osmišljajo vse druge in predstavljajo kristalizacijo človekove etične intuicije. Nasprotna pot vodi v tisoče strahov (pred revščino, bolečino, smrtjo...), ki zamegljijo etično držo in vodijo v nasilje, uničevanje, omamo in depresijo. Nova doba, ki se rojeva, verjetno ne bo prinesla novih vrednot, morda le drugačne vrednostne hierarhije in sisteme. Bistvena sprememba, za katero si moramo prizadevati, je uskladitev naših ravnanj z že sprejetimi vrednotami in predvsem sprememba pogleda v osebnosti vsakega posameznika. Muskova knjiga na polici s strokovno in znanstveno literaturo je znanilka, da smo na dobri poti.

Melita Poler

**Lado Pohar (odg. ur.),
Rado Cilenšek in
Vasja Predan (ur.)**

TELEVIZIJA PRIHAJA
Spominski zbornik o
začetkih televizije na
Slovenskem

RTV Slovenija, uredništvo
Kričača, Ljubljana 1993
252 str.

Ob 35. obletnici oddajanja TV v Sloveniji so si trije upokojeni pionirji slovenske televizije, njen prvi

direktor Lado Pohar, prvi odgovorni urednik TV programov Rado Cilenšek in prvi dramaturg Vasja Predan, vzeli čas in zbrali ter uredili v izjemno zanimiv zbornik spomine 33 sodelavcev, ki so tehnično, organizacijsko in programsko spremenili "gledanje na daljavo" iz tehnične zanimivosti, o kateri je bilo mogoče kje kaj prebrati ali si izjemoma na službenem potovanju v "inozemstvo" v kakšni izložbi celo ogledati, kako čudo deluje, v redno produkcijo vsebinsko razčlenjenega vsakodnevnega programa (dogodek, ki zamejuje konec začetka TV v Sloveniji, je uspešen prenos skokov v Planici marca 1960 prek Evrovizije, torej nedvomna mednarodna politična in programska "habilitacija" TV Ljubljana). Zbornik je bogato opremljen s fotografsko dokumentacijo (ta ne dokumentira le obrazov prvih ustvarjalcev TV pri nas, pač pa tudi pripravo in izvedbo poskusnih in rednih oddaj, prve učitelje in učence, prijatelje in obiskovalce, trenutke oddiha in praznovanja, pa nekaj skic, dokumentov in ilustracij). Dodani so seznam rednih uslužbencev TV Ljubljana 1957-1961, podatki o avtorjih, register imen in kratke povzetke v angleščini. Kljub temu, da so se uredniki odrekli zgodovinopisnim pretenzijam in se zadovoljili z zbirko pričevanj, pa je tako zaradi bogastva in preglednosti

zbrane snovi kakor zaradi trdovratnega dejstva, da zgodovine TV na Slovenskem doslej praktično sploh ni bilo, ta zbornik skupaj z izborom pisanja o TV v Sloveniji od 1958 do 1991 v redakciji Melite Zajc (Gledanje na daljavo. Receptija televizije na Slovenskem, SGFM 1993) odlična priložnost - in obenem skrajni čas, saj je bila TV na začetku predvajanje v živo in takojšnji začetki živijo le še v spominu pionirjev - za začetek sistematičnega raziskovanja zgodovine TV v Sloveniji.

Zgodovina televizije bi morala biti zlasti v tem primeru, ko gre za ustanovo, ki je nekaj desetletij imela monopol nad vsakodnevnim samoogledovanjem Slovencev pred ekranom v Slovencu na ekranu, seveda socialna, politična in kulturna zgodovina. Še več; zgodovina sodobne Slovenije je anahronizem brez analize mesta "medijev" - nekako do 1965 ali 1970 zlasti dnevnega in tedenskega tiska in radia, potlej pa vse bolj zlasti TV - v sproti izdelavi in predelavi te zgodovine. Vendar pa tako raziskovanje, ki bi nujno moralo biti skupinsko, multidisciplinarno in dolgotrajno delo, neizogibno potrebuje historiografsko podlago, ki je sploh še ni: arhivi čakajo zgodovinarje, pešajoči spomin vse redkejših prič čaka na etnografsko senzibilne spraševalce, ki bi naredili za historično konceptualizacijo obstojno in berljivo tisto, česar v dokumentih o institucionalnem odvijanju dogodkov nikoli ne bo, namreč doživeto izkušnjo udeležencev.

Televizija prihaja je odličen vir v pravnem trenutku, ker tke mrežo, od koder je mogoče tipa-joče organizirati prve korake etnografskega in arhivskega raziskovanja. Sami uredniki in večina piscev so bili organizatorji in vodje vseh bistvenih "sektorjev" vpeljave TV, zato je etnografijo mogoče začeti pri njih; hkrati je očitno, da v sicer širokem krogu spominjajočih se glas preprostih izvajalcev,

pa naj gre za tehnike, administratorke ali napovedovavke, ni posebno močan; v spominskem zborniku so upravičeno spuščeni tudi oni bolj usodni "soigralci", ki jih bo vendarle treba najprej identificirati: t.i. "vodstvo", pa naj gre za "radijsko hišo" ali "slovensko politiko", ki so s svojimi odločitvami o politični prioriteti ali primerčnosti vplivali na temeljne odločitve o smeri in tempu razvoja medijev in o "kadrovske zasledbi" ključnih točk na TV. Da se priče spominjajo istih dogodkov in navajajo iste anekdote, nikakor ni pomanjkljivost, marveč odlika zbornika, če bi iz njih znali izluščiti "spontano ideologijo" TV pionirjev, iz "rašomonskih" sestavin v pripovedih pa namesto "točne" verzije razbrati načine, kako zasledba različnih vlog v oblikovanju ustanove razprši pozornost in vrednotenje tistih, ki so jo tvorili. S tega vidika je škoda, da uredniki niso priložili organizacijske sheme TV v nastajanju (seveda z imeni), pa tudi, da v registru imen ni navedeno, kdo še živi in kdo ne več. Bralcu, ki ni bil zraven (ali vsaj, ki nikoli ni bil zaposlen na RTV ali z njo daljši čas redno sodeloval), je razumevanje zbornika zato nekoliko oteženo.

Spomin na vse tiste oddaje, ki niso ohranjene, ker so se zaživa izgubile v etru, je tudi "arhiv", od koder je mogoče rekonstruirati nastajanje programskega skeleta slovenske TV, pa naj gre za drame, za informativni spored ali za mladinske in otroške oddaje. Sicer pa so prav organizacijske dileme, kakor se jih spominjajo pisci zbornika, kajipot, po katerem je mogoče hipotetično usmeriti raziskovanje. Tako je npr. očitno, da je "obrnjena piramida" kot hierarhični princip organiziranja, kjer so najprej imenovani šefi, ki si nato poiščejo podrejene sodelavce med prijatelji in znanci, pripeljala na TV vrsto ljudi, ki so poprej spoznali TV na Primorskem, z italijanskega zgleada - če s tem

povežemo v zborniku navedena podatka, da je v terminih, ko ni imela lastnega programa, TV Ljubljana sprva prenašala program RAI in da sta vodstvi obeh televizij prva leta precej sodelovali, dobimo iztočnico za raziskovanje zgledov organiziranja programa in nastopanja v njem. Prav tako je očitno, da poudarjanja skoraj vseh piscev (izjema je npr. Saša Vuga), s kolikšnim entuziazmom so se lotili naloge, za katero se je vsak sam moral tako rekoč izučiti iz nič, ni smiselno imeti za nostalgijo, marveč za zgodovinsko dejstvo, ki je 35 let kasneje nekaterim nedojemljivo, a ga je nujno razumeti kot dokaz, da je "sodelovanje v izgradnji novega" bilo način, kako si je socialistična oblast pridobila ideološki konsenz, zaradi katerega je bila politična cenzura programa "od zgoraj" vsaj prva leta TV praktično nepotrebna spričo odkritosrčne avtocenzure. Izjemno zanimivi za prihodnje raziskovanje so tudi odlomki (F. Perovšek, pa tudi drugi) o tistem boju z JRT konec 50. let za programsko samostojnost slovenske TV. Seveda se v luči zadnjih nekaj let vidijo ti boji veliko usodnejši in razvidnejši, kot so se morali zdeti tedaj, vendarle pa tega, da se JRT ni posrečilo kratko malo centralizirati jugoslovanske TV, gotovo ni mogoče imeti za nakuljučje. Spet imamo v pričujočem zborniku nekaj opor, zaradi katerih ni treba čakati, kaj bo v prihodnje s slovensko memoaristiko, marveč bi bilo mogoče vzvode in konsekvence ohranitve programske samostojnosti TV Ljubljana začeti raziskovati takoj - pri pričah in z njihovo pomočjo.

Seveda bi se o spominskem zborniku Televizija prihaja dalo zapisati še marsikaj, vendar bo za bralca ali bravko, ki pri začetkih TV nista bila zraven, plodnejše, če ga ne bere kot definitivno "obeležje", pač pa kot - priročnik za uporabo.

Jože Vogrinc